

§17. ПЕРЕТВОРЕННЯ ВИРАЗІВ З КОРЕНЯМИ

Вирази, що містять квадратні корені, можна додавати, віднімати, множити, підносити до степеня і ділити (на дільник, відмінний від 0).

Приклади.

$$2\sqrt{3} + 5\sqrt{3} = 7\sqrt{3}; \quad 12\sqrt{6} : 3\sqrt{6} = \frac{12\sqrt{6}}{3\sqrt{6}} = 4;$$

$$4\sqrt{5} \cdot 3\sqrt{2} = 12\sqrt{10}; \quad (3\sqrt{2})^2 = 3\sqrt{2} \cdot 3\sqrt{2} = 18.$$

Розглянемо ще деякі перетворення виразів з коренями.

$$\sqrt{200} = \sqrt{100 \cdot 2} = \sqrt{100} \cdot \sqrt{2} = 10\sqrt{2}.$$

Таке перетворення називають *винесенням множника за знак кореня*. В останньому прикладі за знак кореня винесено множник 10.

Перетворення, обернене до винесення множника за знак кореня, називають *внесенням множника під знак кореня*.

$$0,3\sqrt{10} = \sqrt{0,09} \cdot \sqrt{10} = \sqrt{0,09 \cdot 10} = \sqrt{0,9}.$$

У цьому прикладі під знак кореня внесено множник 0,3. Розглянуті перетворення здійснюються на основі теореми про корінь з добутку.

Якщо знак кореня міститься в знаменнику дроби, то такий дріб можна замінити тотожним йому дробом, знаменник якого не містить коренів. Досить домножити члени дроби на відповідно підібраний вираз. Наприклад,

$$\frac{3}{\sqrt{2}} = \frac{3 \cdot \sqrt{2}}{\sqrt{2} \cdot \sqrt{2}} = \frac{3\sqrt{2}}{2};$$

$$\frac{1}{2 - \sqrt{3}} = \frac{2 + \sqrt{3}}{(2 - \sqrt{3})(2 + \sqrt{3})} = \frac{2 + \sqrt{3}}{2^2 - (\sqrt{3})^2} = 2 + \sqrt{3}.$$

Такі перетворення називають *звільненням дроби від ірраціональності в знаменнику*.

Наведені перетворення можна виконувати і над виразами зі змінними. Наприклад,

$$a\sqrt{2} \cdot x\sqrt{3} = ax\sqrt{2} \cdot \sqrt{3} = \sqrt{6}ax;$$

$$\sqrt{9a} = \sqrt{9} \cdot \sqrt{a} = 3\sqrt{a};$$

$$2\sqrt{\frac{x}{2}} = \sqrt{4 \cdot \frac{x}{2}} = \sqrt{2x};$$

$$\frac{x}{a-\sqrt{x}} = \frac{x(a+\sqrt{x})}{(a-\sqrt{x})(a+\sqrt{x})} = \frac{x(a+\sqrt{x})}{a^2-x}.$$

З а у в а ж е н н я. Виносячи за знак кореня змінну, слід пам'ятати, що рівність $\sqrt{a^2c} = a\sqrt{c}$ правильна тільки при невід'ємних значеннях a і c . Якщо $a < 0$, $c \geq 0$, то $\sqrt{a^2c} = -a\sqrt{c}$. При будь-яких дійсних значеннях a і невід'ємних c правильною є тотожність:

$$\sqrt{a^2c} = |a| \cdot \sqrt{c}.$$

Приклад. Винесіть множник з-під знака кореня:

а) $\sqrt{16a^2c^4d^3}$, $a > 0$, $d > 0$; б) $\sqrt{50x^6y}$, $x < 0$, $y > 0$.

Р о з в' я з а н н я.

а) $\sqrt{16a^2c^4d^3} = 4|a| \cdot c^2 \cdot |d| \cdot \sqrt{d} = 4ac^2d\sqrt{d}$;

б) $\sqrt{50x^6y} = 5|x^3| \sqrt{2y} = -5x^3\sqrt{2y}$.

В і д п о в і д ь. а) $4ac^2d\sqrt{d}$; б) $-5x^3\sqrt{2y}$.

Вносячи змінну під знак кореня, слід пам'ятати, що під корінь можна вносити лише додатні числа.

Приклад. Внесіть множник під знак кореня:

а) $2a\sqrt{3ab^2}$, $a \geq 0$; б) $mn^2\sqrt{5mn}$, $m < 0$, $n < 0$.

Р о з в' я з а н н я.

а) $2a\sqrt{3ab^2} = \sqrt{(2a)^2 3ab^2} = \sqrt{12a^3b^2}$;

б) $mn^2\sqrt{5mn} = -(-m) \cdot n^2 \sqrt{5mn} = -\sqrt{((-m) \cdot n^2)^2 \cdot 5mn} =$
 $= -\sqrt{m^2n^4 \cdot 5mn} = -\sqrt{5m^3n^5}$.

В і д п о в і д ь. а) $\sqrt{12a^3b^2}$; б) $-\sqrt{5m^3n^5}$.

Хочете знати ще більше?

Вживаючи словосполучення «вирази з коренями», в цьому розділі ми маємо на увазі тільки «вирази з арифметичними квадратними коренями». Насправді вирази з коренями в математиці мають ширший зміст. Бо корені бувають не тільки квадратні, а й кубічні четвертого, п'ятого, ..., n -го степенів. Корені з числа a таких степенів позначають символами:

$$\sqrt{a}, \sqrt[3]{a}, \sqrt[4]{a}, \dots, \sqrt[n]{a}.$$

Вирази, що містять будь-які з таких коренів, називають виразами з коренями, або ірраціональними виразами. Вирази з арифметичними квадратними коренями — це тільки частина ірраціональних виразів (мал. 45).

Мал. 45

Раніше знаки коренів $\sqrt{a}, \sqrt[3]{a}, \dots, \sqrt[n]{a}$ називали *радикалами*, тому в деяких публікаціях дотепер ірраціональні вирази називають виразами з радикалами.

Перевірте себе

1. Які дії можна виконувати над виразами з коренями?
2. Чи можна перетворювати вирази з коренями за формулами скороченого множення?
3. Наведіть приклади винесення множника за знак кореня.
4. Покажіть на прикладах, як можна вносити множник під знак кореня.
5. Як можна позбутися ірраціональності в знаменнику дробу?

Виконаємо разом!

1. Спростіть вираз:

а) $\sqrt{50} - \sqrt{18}$;   б) $(\sqrt{17} - 1)(\sqrt{17} + 1)$;   в) $(\sqrt{5} + 2)^2 - 4\sqrt{5}$.

✓ Розв'язання.

а) $\sqrt{50} - \sqrt{18} = \sqrt{25 \cdot 2} - \sqrt{9 \cdot 2} = 5\sqrt{2} - 3\sqrt{2} = 2\sqrt{2}$.

б) $(\sqrt{17} - 1)(\sqrt{17} + 1) = (\sqrt{17})^2 - 1 = 17 - 1 = 16$.

$$в) (\sqrt{5} + 2)^2 - 4\sqrt{5} = (\sqrt{5})^2 + 2\sqrt{5} \cdot 2 + 4 - 4\sqrt{5} = 9.$$

Відповідь. а) $2\sqrt{2}$; б) 16; в) 9.

2. Розкладіть на множники вираз:

а) $\sqrt{28} - \sqrt{2}$;   б) $n + \sqrt{n}$;   в) $a - 1$, якщо $a > 1$.

✓ Розв'язання.

а) $\sqrt{28} - \sqrt{2} = \sqrt{2 \cdot 14} - \sqrt{2} = \sqrt{2} \cdot \sqrt{14} - \sqrt{2} = \sqrt{2}(\sqrt{14} - 1)$;

б) $n + \sqrt{n} = \sqrt{n} \cdot \sqrt{n} + \sqrt{n} = \sqrt{n}(\sqrt{n} + 1)$;

в) якщо a — число додатне, то $a = (\sqrt{a})^2$. Тому

$$a - 1 = (\sqrt{a})^2 - 1 = (\sqrt{a} - 1)(\sqrt{a} + 1).$$

Відповідь. а) $\sqrt{2}(\sqrt{14} - 1)$; б) $\sqrt{n}(\sqrt{n} + 1)$;

в) $(\sqrt{a} - 1)(\sqrt{a} + 1)$.

3. Звільніться від ірраціональності в знаменнику дробу:

а) $\frac{4}{\sqrt{6}}$;   б) $\frac{c}{\sqrt{a} + \sqrt{b}}$.

✓ Розв'язання.

а) $\frac{4}{\sqrt{6}} = \frac{4 \cdot \sqrt{6}}{\sqrt{6} \cdot \sqrt{6}} = \frac{4\sqrt{6}}{6} = \frac{2\sqrt{6}}{3}$;

б) $\frac{c}{\sqrt{a} + \sqrt{b}} = \frac{c(\sqrt{a} - \sqrt{b})}{(\sqrt{a} + \sqrt{b})(\sqrt{a} - \sqrt{b})} = \frac{c(\sqrt{a} - \sqrt{b})}{a - b}$.

Відповідь. а) $\frac{2\sqrt{6}}{3}$; б) $\frac{c(\sqrt{a} - \sqrt{b})}{a - b}$.

Виконайте усно

760. Спростіть вираз:

а) $2\sqrt{5} + 7\sqrt{5}$;   б) $8\sqrt{3} - 4\sqrt{3}$;   в) $13 - 3\sqrt{13}$.

761. Знайдіть суму, різницю, добуток і частку чисел:

а) $6\sqrt{2}$ і $3\sqrt{2}$;   б) $-10\sqrt{3}$ і $5\sqrt{3}$.

762. Знайдіть квадрат числа: а) $\sqrt{23}$; б) $3\sqrt{2}$; в) $-\sqrt{0,4}$.

763. Піднесіть до квадрата вираз:

а) $\sqrt{7}$; б) $\sqrt{8}$; в) $-\sqrt{31}$; г) $-0,1\sqrt{0,1}$.

764. Винесіть множник з-під знака кореня:

а) $\sqrt{12}$; б) $\sqrt{18}$; в) $\sqrt{32}$; г) $\sqrt{98}$; ґ) $\sqrt{500}$.

765. Внесіть множник під знак кореня:

а) $5\sqrt{3}$; б) $6\sqrt{6}$; в) $-3\sqrt{2}$; г) $7\sqrt{10}$.

Рівень **A**

Винесіть множник з-під знака кореня (766—768).

766. а) $\sqrt{250}$; б) $\sqrt{490}$; в) $\sqrt{5000}$; г) $\sqrt{1600}$;

ґ) $\sqrt{6000}$; д) $-\sqrt{7200}$; е) $-\sqrt{7500}$; є) $\sqrt{17500}$.

767. а) $\sqrt{242}$; б) $\sqrt{363}$; в) $\sqrt{484}$; г) $\sqrt{847}$;

ґ) $\sqrt{605}$; д) $\sqrt{882}$; е) $\sqrt{720}$; є) $\sqrt{2178}$.

768. а) $\sqrt{2,5}$; б) $\sqrt{12,1}$; в) $\sqrt{6,75}$; г) $\sqrt{28,88}$.

Внесіть множник під знак кореня (769—773).

769. а) $2\sqrt{3}$; б) $3\sqrt{10}$; в) $12\sqrt{2}$; г) $2\sqrt{21}$;

ґ) $0,1\sqrt{10}$; д) $0,2\sqrt{5}$; е) $1,2\sqrt{0,1}$.

770. а) $11\sqrt{11}$; б) $5\sqrt{3}$; в) $10\sqrt{7}$;

ґ) $0,1\sqrt{0,1}$; г) $1,5\sqrt{2}$; д) $2,5\sqrt{10}$.

771. а) $0,3\sqrt{10}$; б) $0,2\sqrt{35}$; в) $0,04\sqrt{65}$;

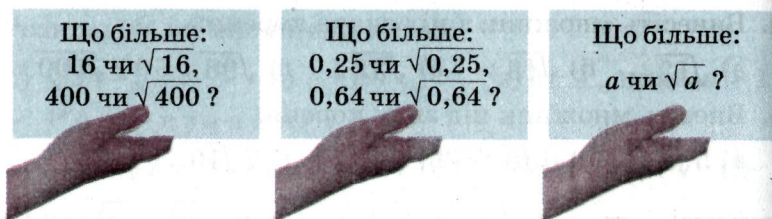
ґ) $0,5\sqrt{0,2}$; г) $0,2\sqrt{0,5}$; д) $\sqrt{1,2} \cdot 1,5$.

772. а) $\frac{1}{2}\sqrt{\frac{2}{3}}$; б) $3\sqrt{\frac{2}{3}}$; в) $1\frac{1}{2}\sqrt{\frac{2}{33}}$;

ґ) $\frac{1}{2}\sqrt{2}$; г) $\frac{2}{3}\sqrt{\frac{3}{2}}$; д) $\frac{3}{5}\sqrt{\frac{3}{5}}$.

773. а) $1\frac{1}{5}\sqrt{2\frac{1}{2}}$; б) $2\frac{1}{4}\sqrt{5\frac{1}{3}}$; в) $3\frac{2}{5}\sqrt{\frac{5}{17}}$.

 774. Дайте відповідь на запитання, наведені на малюнку. Спробуйте зробити узагальнення.

Мал. 46

Порівняйте значення виразів (775—777).

775. а) $2\sqrt{3}$ і $\sqrt{15}$; б) $3\sqrt{2}$ і $\sqrt{17}$; в) $\sqrt{26}$ і $3\sqrt{3}$.

 776. а) $3\sqrt{5}$ і $5\sqrt{3}$; б) $4\sqrt{10}$ і $10\sqrt{2}$;
в) $1,5\sqrt{1,1}$ і $1,3\sqrt{1,2}$; г) $3\sqrt{7}$ і $6\sqrt{2}$.

777. а) $\frac{2}{3}\sqrt{27}$ і $7\sqrt{\frac{2}{3}}$; б) $0,2\sqrt{150}$ і $\frac{1}{3}\sqrt{54}$.

Виконайте дії (778—783).

778. а) $(\sqrt{12} + \sqrt{75}) \cdot \sqrt{3}$; б) $(\sqrt{18} - \sqrt{50}) \cdot \sqrt{2}$;

в) $(4\sqrt{3} - \sqrt{24}) \cdot \sqrt{12}$; г) $(2\sqrt{18} + \sqrt{12}) \cdot \sqrt{8}$.

 779. а) $(\sqrt{20} + \sqrt{45}) \cdot \sqrt{5}$; б) $(\sqrt{63} - \sqrt{28}) \cdot \sqrt{7}$;
в) $(7\sqrt{3} + 5\sqrt{2}) \cdot \sqrt{6}$; г) $(5\sqrt{12} - 3\sqrt{3}) \cdot 2\sqrt{3}$.

780. а) $(\sqrt{7} - 2)(\sqrt{7} + 3)$; б) $(2 - \sqrt{3})(5 - 2\sqrt{3})$;

в) $(3 + \sqrt{5})(3 - \sqrt{5})$; г) $(\sqrt{7} - 2)(\sqrt{7} + 2)$.

 781. а) $(2 - \sqrt{3})(4 + 2\sqrt{3})$; б) $(6 - 3\sqrt{2})(2 - \sqrt{2})$;
в) $(2\sqrt{3} + 1)(2\sqrt{3} - 1)$; г) $(4 + 3\sqrt{7})(3\sqrt{7} - 4)$.

782. а) $(1 + \sqrt{3})^2$; б) $(3 - \sqrt{5})^2$;
в) $(\sqrt{3} + \sqrt{2})^2 - 2\sqrt{6}$; г) $(\sqrt{5} - \sqrt{2})^2 + 2\sqrt{10}$.

 783. а) $(2\sqrt{3} - \sqrt{5})^2$; б) $(3\sqrt{2} + 5\sqrt{3})^2$;
в) $(\sqrt{5} - 1)^2 + \sqrt{20}$; г) $(1 + \sqrt{3})^2 - \sqrt{12}$.

784. Винесіть множник з-під знака кореня, якщо $a > 0$:

а) $\sqrt{2a^2}$; б) $\sqrt{12a^2}$; в) $3\sqrt{a^3}$; г) $\sqrt{8a^4}$.

785. Винесіть множник з-під знака кореня, якщо $x > 0, y > 0$:

а) $\sqrt{3x^2}$; б) $\sqrt{7y^4}$; в) $\sqrt{2x^3}$; г) $\sqrt{9x^5}$.

786. Внесіть множник під знак кореня, якщо $x > 0$:

а) $2x\sqrt{3}$; б) $x\sqrt{2x}$; в) $x^2\sqrt{5}$; г) $3x^3\sqrt{x}$.

787. Внесіть множник під знак кореня, якщо $x > 0, y > 0$:

а) $x\sqrt{2}$; б) $y\sqrt{3}$; в) $2x^2\sqrt{x}$; г) $3y\sqrt{x}$.

Звільніться від ірраціональності в знаменнику дробу (788—791).

788. а) $\frac{x}{\sqrt{5}}$; б) $\frac{3}{\sqrt{a}}$; в) $\frac{7}{3\sqrt{2}}$; г) $\frac{6}{5\sqrt{12}}$.

789. а) $\frac{a}{\sqrt{3}}$; б) $\frac{1}{\sqrt{x}}$; в) $\frac{a}{\sqrt{b}}$; г) $\frac{3}{2\sqrt{5}}$.

790. а) $\frac{2}{\sqrt{2}-\sqrt{3}}$; б) $\frac{c}{1-\sqrt{3}}$; в) $\frac{1}{\sqrt{2}+x}$; г) $\frac{x}{1-\sqrt{x}}$.

791. а) $\frac{m}{1-\sqrt{5}}$; б) $\frac{1}{\sqrt{3}+\sqrt{5}}$; в) $\frac{a}{1+\sqrt{c}}$; г) $\frac{1}{\sqrt{a}-\sqrt{b}}$.

Рівень Б

Порівняйте значення виразів (792—793).

792. а) $-3\sqrt{10}$ і $-2\sqrt{22}$; б) $-1,5\sqrt{10}$ і $-2\sqrt{5}$.

793. а) $-1,5\sqrt{2}$ і $-2\sqrt{1,1}$; б) $-0,2\sqrt{0,1}$ і $-0,1\sqrt{0,2}$.

794. Що більше:

а) $\sqrt{5} \cdot \sqrt{235} \cdot \sqrt{6}$ чи $\sqrt{3} \cdot \sqrt{237} \cdot \sqrt{10}$;

б) $\sqrt{0,2} \cdot \sqrt{0,03} \cdot \sqrt{0,006}$ чи $\sqrt{0,3} \cdot \sqrt{0,06} \cdot \sqrt{0,002}$?

795. Що більше: сума десяти доданків $\sqrt{2} + \sqrt{2} + \sqrt{2} + \dots + \sqrt{2}$ чи добуток десяти множників $\sqrt{2} \cdot \sqrt{2} \cdot \sqrt{2} \cdot \dots \cdot \sqrt{2}$?

Виконайте дії (796 — 799).

796. а) $\sqrt{48} - \sqrt{300} + \sqrt{75}$;

б) $\sqrt{72} \cdot \sqrt{50} + 2\sqrt{18}$;

в) $\sqrt{200} + \sqrt{8} - \sqrt{32}$;

г) $3\sqrt{8} + \sqrt{98} - \sqrt{2}$.

 797. а) $\sqrt{12} - \sqrt{75} + \sqrt{48}$;

б) $\sqrt{150} - \sqrt{54} + \sqrt{24}$;

в) $\sqrt{2} \cdot (\sqrt{50} + \sqrt{32})$;

г) $2\sqrt{10} \cdot (\sqrt{45} - \sqrt{80})$.

798. а) $(\sqrt{30} + \sqrt{24}) \cdot \sqrt{6}$;

б) $(\sqrt{60} - \sqrt{15}) \cdot \sqrt{15}$;

в) $(\sqrt{125} - 2\sqrt{5}) \cdot \sqrt{10} + \sqrt{32}$;

г) $(7\sqrt{3} + \sqrt{6}) \cdot \sqrt{6} - \sqrt{800}$.

799. а) $(\sqrt{45} - \sqrt{20}) : \sqrt{5}$;

б) $(\sqrt{28} + \sqrt{63}) : \sqrt{7}$;

в) $\frac{3\sqrt{28} + 2\sqrt{175}}{2\sqrt{112}}$;

г) $\frac{7\sqrt{108} - \sqrt{12}}{2\sqrt{75}}$.

Обчисліть (800—801).

800. а) $(3\sqrt{32} + \sqrt{162} - 2\sqrt{288}) \cdot \sqrt{2} + 15$;

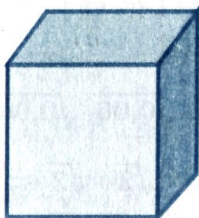
б) $(4\sqrt{12} - 6\sqrt{48} + 5\sqrt{27}) \cdot \sqrt{3} - 12$.

 801. а) $(2\sqrt{320} - 7\sqrt{20} - \sqrt{45})^2 + 20$;

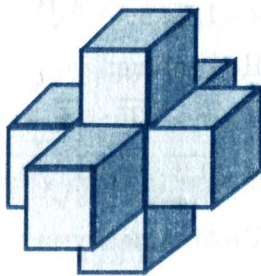
б) $(4\sqrt{150} - 6\sqrt{54} + 2\sqrt{96})^2 - 20$.

802. Площа поверхні куба дорівнює $37,5 \text{ дм}^2$ (мал. 47). Знайдіть довжину його ребра.

 803. Площа поверхні тіла, складеного із семи рівних кубів (мал. 48), дорівнює 480 см^2 . Знайдіть довжину ребра такого куба.

Мал. 47

Мал. 48

804. Внесіть множник з-під знака кореня, якщо $x < 0$:

а) $\sqrt{2x^2}$; б) $\sqrt{20x^4}$; в) $\frac{2}{x}\sqrt{x^2c}$; г) $\sqrt{x^6m}$.

805. Внесіть множник з-під знака кореня, якщо $a < 0, c < 0$:

а) $\sqrt{12a^4}$; б) $\sqrt{3c^{10}}$; в) $-\sqrt{-18a^7}$; г) $-\sqrt{32c^8}$;

г) $\sqrt{-48a^{11}c^2}$; д) $\sqrt{60a^7c^9}$; е) $\sqrt{\frac{20a^4}{-9c}}$; є) $\sqrt{\frac{27a^{16}}{16c^6}}$.

806. Внесіть множник під знак кореня, якщо $c < 0$:

а) $c\sqrt{a}$; б) $c^2\sqrt{a}$; в) $c^3\sqrt{x}$; г) $c^4\sqrt{p}$.

807. Внесіть множник під знак кореня, якщо $m < 0$:

а) $m\sqrt{m^2}$; б) $2m\sqrt{\frac{1}{m^2}}$; в) $m^2\sqrt{\frac{3}{m^4}}$; г) $m^3\sqrt{\frac{1}{m^8}}$.

Спростіть вираз (808—816).

808. а) $2\sqrt{a} + 3\sqrt{a} - 4\sqrt{a}$; б) $2\sqrt{x} + y\sqrt{x} - \sqrt{4x}$.

809. а) $\sqrt{25a} - \sqrt{64a} + \sqrt{9a}$; б) $9\sqrt{p} - \sqrt{9p} + \sqrt{16p}$.

810. а) $2\sqrt{20x} - \sqrt{5x} - \sqrt{45x}$; б) $\sqrt{18p} - \sqrt{8p} + \sqrt{81}$.

811. а) $(\sqrt{a} - 1)(\sqrt{a} + 2)$; б) $(\sqrt{x} + 2)(3 + \sqrt{x})$.

812. а) $\sqrt{a}(\sqrt{a} - 2) + 2\sqrt{a}$; б) $(3 - 2\sqrt{x})\sqrt{x} - 3\sqrt{x}$.

813. а) $(-b + \sqrt{x})(-b - \sqrt{x})$; б) $(b - \sqrt{b^2 - 4ac})(b + \sqrt{b^2 - 4ac})$.

814. а) $\sqrt{a}(\sqrt{a} - \sqrt{x}) + \sqrt{ax}$; б) $\sqrt{xy} - \sqrt{x}(\sqrt{x} + \sqrt{y})$.

815. а) $(a - b):(\sqrt{a} - \sqrt{b})$; б) $(x - y):(\sqrt{x} + \sqrt{y})$.

816. а) $(4a^2 - x):(2a - \sqrt{x})$; б) $(x^4 - 9z):(x^2 + 3\sqrt{z})$.

Розкладіть на множники вираз (817—819).

817. а) $\sqrt{35} - \sqrt{5}$; б) $\sqrt{35} - \sqrt{7}$; в) $7 - \sqrt{7}$.

818. а) $a + \sqrt{a}$; б) $x\sqrt{y} - \sqrt{x}$; в) $a\sqrt{c} - c\sqrt{a}$.

819. а) $a^2 - c$; б) $a - c$; в) $x - 2$.

Скоротіть дріб (820—822).

820. а) $\frac{\sqrt{a}-1}{a-1}$; б) $\frac{\sqrt{x}-\sqrt{z}}{x-z}$; в) $\frac{a+\sqrt{2}}{a^2-2}$.

 821. а) $\frac{\sqrt{a}+1}{\sqrt{a}+a}$; б) $\frac{\sqrt{a}+\sqrt{x}}{a\sqrt{x}+x\sqrt{a}}$; в) $\frac{a+2\sqrt{a}+1}{a-1}$.

822. а) $\frac{x-6\sqrt{x}+9}{x-9}$; б) $\frac{(\sqrt{3}+1)^2}{2+\sqrt{3}}$; в) $\frac{(\sqrt{7}-1)^2}{\sqrt{7}-4}$.

Звільніть від ірраціональності знаменник дробу (823—825).

823. а) $\frac{2a}{\sqrt{2ax}}$; б) $\frac{1}{2-\sqrt{3}}$; в) $\frac{a}{\sqrt{a}-\sqrt{c}}$; г) $\frac{3}{\sqrt{11}+\sqrt{2}}$.

824. а) $\frac{\sqrt{2}-1}{\sqrt{2}+1}$; б) $\frac{a+1}{\sqrt{a+3}-2}$; в) $\frac{x}{\sqrt{1-x}-\sqrt{1-2x}}$; г) $\frac{10}{\sqrt{6}+1}$.

 825. а) $\frac{5}{\sqrt{x+3}}$; б) $\frac{a}{\sqrt{a}-\sqrt{x}}$; в) $\frac{\sqrt{5}+\sqrt{2}}{\sqrt{2}-\sqrt{5}}$; г) $\frac{\sqrt{12}-\sqrt{8}}{\sqrt{3}+\sqrt{2}}$.

826. Доведіть, що:

а) $\left(\sqrt{5+\sqrt{24}} + \sqrt{5-\sqrt{24}}\right)^2 = 12$;

б) $\left(\sqrt{6+\sqrt{20}} - \sqrt{6-\sqrt{20}}\right)^2 = 4$.

827. Порівняйте числа:

а) $\sqrt{7} + \sqrt{3}$ і $\sqrt{19}$; б) $6 - \sqrt{15}$ і $\sqrt{37} - \sqrt{14}$;

в) $\sqrt{3} + \sqrt{19}$ і $\sqrt{7} + \sqrt{10}$; г) $\sqrt{7} - \sqrt{5}$ і $\sqrt{17} - \sqrt{15}$.

 828. Що більше: $\sqrt{2003} - \sqrt{2001}$ чи $\sqrt{2004} - \sqrt{2002}$?

829. Знайдіть суму, різницю, добуток і частку виразів:

$$\frac{-b + \sqrt{b^2 - 4ac}}{2a} \quad \text{і} \quad \frac{-b - \sqrt{b^2 - 4ac}}{2a}$$

830. Спростіть вираз:

а) $\left(\frac{\sqrt{a}}{\sqrt{a}-\sqrt{b}} - \frac{\sqrt{a}}{\sqrt{a}+\sqrt{b}}\right) \cdot \frac{(b-a)^2}{\sqrt{ab}}$;

$$\text{б) } \left(\frac{1}{x+x\sqrt{y}} + \frac{1}{x-x\sqrt{y}} \right) : \frac{2}{y-1}.$$

831*. Доведіть рівності індійського математика А. Бхаскара (1114 – 1185):

$$\text{а) } \sqrt{5+\sqrt{24}} = \sqrt{2} + \sqrt{3};$$

$$\text{б) } \frac{\sqrt{9} + \sqrt{54} + \sqrt{450} + \sqrt{75}}{5 + \sqrt{3}} = 3\sqrt{2} + \sqrt{3};$$

$$\text{в) } \sqrt{10 + \sqrt{24} + \sqrt{40} + \sqrt{60}} = \sqrt{2} + \sqrt{3} + \sqrt{5}.$$

832*. Задача французького математика Ж. Л. Ф. Бертра (1822–1900). Доведіть, що

$$\frac{2+\sqrt{3}}{\sqrt{2}+\sqrt{2+\sqrt{3}}} + \frac{2-\sqrt{3}}{\sqrt{2}-\sqrt{2-\sqrt{3}}} = \sqrt{2}.$$

ВПРАВИ ДЛЯ ПОВТОРЕННЯ

833. Знайдіть квадрат і куб числа: а) $2,1 \cdot 10^6$; б) $8,3 \cdot 10^{-5}$.

834. Побудуйте графік рівняння $x^2 - y = 0$.

835. Розв'яжіть систему рівнянь:

$$\text{а) } \begin{cases} \frac{x+y}{3} + x = 15, \\ y - \frac{y-x}{5} = 6; \end{cases} \quad \text{б) } \begin{cases} \frac{x-y}{2} + y = 4, \\ x - \frac{y-x}{3} = 9; \end{cases} \quad \text{в) } \begin{cases} x+y=7, \\ |x-y|=5. \end{cases}$$

836. Один із кутів трикутника дорівнює 50° , а різниця двох інших — 50° . Знайдіть міри цих кутів.

§18. Функція $y = \sqrt{x}$

Ви вже знаєте, що площа квадрата є функцією довжини його сторони: $S = a^2$. У даному параграфі ми з'ясуємо, як залежить довжина сторони квадрата від зміни його площі. Для цього розв'яжемо рівняння $a^2 = S$ ($S > 0$, $a > 0$), використавши означення арифметичного кореня.

